

Cetatea dacică Costești - Cetățuie

de Conf. Univ. dr. George V Grigore

Cetatea a fost construită în secolul I î.Hr. cu scop de protecție împotriva cuceririi romane. Cetatea dacică Costești - Cetățuie este una dintre cele șase fortărețe dacice din Munții Orăștiei care fac parte din patrimoniul mondial UNESCO din România. Se găsește lângă Costești, comuna Orăștioara de Sus din județul Hunedoara. Cetățuia Costești este situată pe valea Apei Grădiștei. Platoul superior al dealului unde este așezată cetatea are 514 m altitudine. Numele din vechime nu este cunoscut. Era o cetate puternică ce avea caracter defensiv, ea avea la bază o mare așezare civilă și era reședința obișnuită a regilor daci transilvăneni. Un alt rol al ei era acela de a apăra drumul spre cetatea Sarmizegetusa Regia. Primul sistem defensiv al cetății era un val de pământ care înconjura platoul superior al dealului și terasele de sub el. Valul era larg la bază de 6–8 m și înalt în prezent de 2–2,5 m. În val erau înfipti stâlpi groși de lemn care erau legați între ei de o împletitură de nuiele care erau lipite cu pământ, toate acestea formau o palisadă în spatele căreia se adăposteau apărătorii. Cetatea nu avea șanț de apărare. Valul de pământ nu se închidea complet deoarece în dreptul porții capetele sale se petreceau unul peste altul formând o intrare „în clește”, acest tip de intrare expunea flancurile atacatorilor. Zidul de piatră al cetății nu înconjura complet dealul; el a fost construit doar în părțile în care panta era mai lină, deoarece accesul era mai ușor. Zidul era inspirat de construcțiile elenistice analoge, iar tehnica de construcție a fost adaptată de daci la condițiile specifice ale Munților Orăștiei. Acest tip de

zid a fost botezat de specialiști murus Dacicus (zidul dacic). Zidul avea cel puțin 3–4 m înălțime, era gros de 3 metri, avea două fețe, una exterioară și una interioară, și era format din blocuri din calcar conchilic, iar blocurile erau tăiate regulat (opus quadratum). Aceste blocuri aveau dimensiuni variabile: 60–80 cm lungime, 40–60 cm înălțime și 30–40 cm grosime. Între cele două fețe ale zidului se așeza o umplutură (emplecton) de pământ, pietre neprelucrate, etc. Nu se folosea mortar la aceste tipuri de ziduri de aceea pentru a nu se prăbuși cele două fețe, constructorii daci au tăiat în partea superioară a blocurilor jgheaburi care erau în formă de coadă de rândunică (mai largi spre exterior și mai înguste pe interior). În jgheaburile a două blocuri care erau așezate față în față era pusă o bârnă din lemn, care era lungă cât lățimea zidului și avea capetele tăiate la fel. După ce erau așezate aceste bârne era aruncată umplutura. Chiar dacă bârnele putrezeau în timp, pământul era suficient de tasat pentru ca zidul să nu se prăbușească. Pe coama zidului erau așezate trunchiuri groase de copac care erau despicate în lungime. Aceste trunchiuri erau înclinate spre exterior pentru ca apa de ploaie să se scurgă, și erau acoperite cu pământ bătut pentru a nu putea fi incendiate. Din loc în loc, zidul cetății avea bastioane construite în aceeași tehnică. Parterul acestor bastioane era folosit ca depozit de provizii și de arme, iar etajul era folosit ca locuință și ca poziție de luptă pentru apărători. Mai existau în spatele zidului și niște platforme de luptă care erau sprijinite tot pe blocuri de calcar. Dacă atacatorii treceau de aceste sisteme defensive ei trebuiau să dărâme o altă poartă (înaintea celui de-al doilea război dacic această poartă a fost blocată cu coloane luate din sanctuarele de la Costești) care permitea accesul pe o pantă dificilă spre platoul superior. După poartă, singurul sistem defensiv care mai proteja cele două turnuri locuință de pe platou, era o dublă palisadă din stâlpi groși de lemn. Dacă era cucerită și această palisadă era cucerită cetatea. Cetatea mai era protejată și de alte sisteme defensive,

care erau fortificații mai mici. Un puternic bastion era pe drumul care urca în vechime la cetate, un alt turn izolat se afla în spatele valului și era ridicat în prelungirea zidului din incintă. În apropierea cetății se afla fortificația de pe dealul Cetățuia Înaltă și turnul de pe înălțimea Ciocuța. Cetatea a fost distrusă în anul 106 de romani. Nu a mai fost niciodată reconstruită. Ruinele dacice de pe Dealul Cetățuie erau vizibile în secolul al XIX-lea, însă ele sunt doar sumar menționate în rapoartele vremii. Susținut de V. Pârvan, D. M. Teodorescu a început în anul 1924 primele săpături arheologice pe Dealul Cetățuie. Au fost investigate mai multe zone din cetate, inclusiv turnurile-locuință de pe platou, elementele de fortificare și templele. Ulterior, săpăturile din perioada interbelică vor fi extinse sub conducerea lui C. Daicoviciu, zona fortificată cu monumentele ei fiind dezvelită aproape în totalitate. O atenție sporită a fost acordată așezării aflate în apropierea zonei fortificate, fiind cercetate terasele de la Dosu Brăiței, Coșman, Laz sau Năpărți. Cetatea dacică de la Costești se află pe Dealul Cetățuia, cu o altitudine de 561 m, amplasat pe malul stâng al Apei Grădiștii, unde culoarul văii se îngustează. Chiar dacă nu este cel mai înalt din zonă, dealul domină peisajul, oferind o bună vizibilitate spre Valea Mureșului, aflată la nord. Cetatea avea un sistem complex de fortificare și construcții cu utilități diverse. Cele mai multe dintre acestea sunt vizibile și astăzi, trecând printr-un proces de conservare primară. Cetatea ocupă partea superioară a dealului; vârful dealului a fost îndreptat de către daci, rezultând un platou de formă elipsoidală lung de 160 m și lat de circa 20-25 m. Pe pantele dealului au fost amenajate mai multe terase, unele dintre ele în afara zonei fortificate. Locuirea civilă ocupa probabil terasele de la baza dealului și zona joasă din apropierea văii, sub actuala vatră a satului.

Fortificația cetății consta din valuri de pământ dispuse la altitudini diferite, un zid din piatră și turnuri patrulate. Elementele de fortificare

au fost ridicate pe parcursul mai multor etape. Într-o primă etapă, la sfârșitul sec. II î.Hr. sau la începutul sec. I î.Hr., a fost construit valul în formă de potcoavă de pe pantele de est, sud și vest precum și valul care înconjura platoul, împreună cu primele terase. În cea de-a doua etapă, începând cu mijlocul sec. I î.Hr. și mai apoi pe parcursul sec. I d.Hr., s-au ridicat construcțiile cu ziduri de piatră în tehnică elenistică, precum și templele cu plinte de calcar. În această fază, fortificația a fost distrusă de un incendiu puternic, cel mai probabil în timpul primului război cu Traian, din anii 101 - 102 d.Hr.. Ultima etapă de construcție a avut loc în perioada dintre cele două războaie daco-romane. Au fost refăcute elementele de fortificare distruse după primul război, în special valul care înconjura platoul și primele terase (valul roșu). Pentru blocarea porții de acces din zidul de piatră s-au folosit inclusiv plintele de la un templu. În ciuda acestor refaceri, cetatea a fost cucerită în anul 106 d.Hr., sfârșind prin a fi incendiată din nou.

Patru temple patrulate de tipul celor cu aliniamente de coloane au fost amplasate în interiorul fortificației sau în apropierea acesteia. Trei dintre temple se află pe terasele de pe pantele estice ale dealului, protejate de elementele de fortificare de aici, cel de-al patrulea fiind situat pe o terasă de pe panta de nord, în apropierea unui turn. Din edificiile de cult s-au păstrat doar plintele de calcar pe care erau ridicate coloanele din lemn. La turnul din extremitatea sudică a platoului cetății ducea o scară monumentală din lespezi de calcar, lată de cca. 3 m, mărginită de două canale de drenaj din calcar. O altă scară din piatră, cu dimensiuni mai mici, înlesnea accesul în turnul din partea nordică a platoului. Problema aprovizionării cu apă a cetății a fost rezolvată prin săparea în stâncă a unor gropi pentru colectarea apei pluviale, deoarece în zonă nu se găseau izvoare. În zona joasă din apropierea Apei Grădiștii, unde a fost amplasată așezarea civilă, s-au descoperit urmele unor locuințe dacice. La capătul de sud al satului, în punctul Năpărți, s-a găsit o locuință cu o

suprafață de circa 4 m². Cantitatea mare de cenușă și lipsa lutuiei pot reprezenta dovezi ale amenajării locuinței cu materiale ușoare. O altă locuință din teritoriul actual al satului a fost descoperită în punctul Laz. Locuința avea o singură încăpere, probabil rectangulară. Pereții au fost construiți din nuiiele lipite cu lut, iar acoperișul a fost din paie sau șindrilă. Vasele ceramice descoperite în cetate erau lucrate atât manual, cât și la roata olarului (vase de provizii, fructiere, străchini, cești). Din lut ars au fost confecționate și fusaiole pentru fusul de tors lână sau greutăți pentru războiul de țesut. Ustensilele și uneltele din fier nu sunt foarte numeroase, dar acoperă aproape întreaga panoplie a îndeletnicirilor vremii, de la agricultură și viticultură (seceri, cosoare, foarfeci), la făurărie (dornuri, dălți) și tâmplărie (topoare, bărzi, tesle, pile, sfredele). Nu lipsesc din descoperiri nici materialele mărunte (cuțite, cuie, piroane, țâțâni, balamale, crampoane), piesele de harnașament (zăbale, pintoni) sau armele din fier (vârfuri de sulițe sau săgeți, o sabie cu lama triunghiulară în secțiune). O descoperire aparte este cea a unei piese din bronz (*modiolus*) de la o catapultă. Probabil dintr-un atelier de orfevrărie proveneau două creuzete din lut, un mic ciocan din fier, o filieră din fier, piese de bronz cu defecte de turnare, numeroase bucăți de tablă și nituri din bronz folosite pentru repararea unor vase. În astfel de ateliere au fost produse unele dintre podoabele descoperite în cetate (fibule din argint, un colan realizat dintr-o bandă de argint, brățări din bronz cu ornamente șnurate, verigi din bronz cu nodozități, cataramă de centură). Pe lângă produse locale de orfevrărie, s-a descoperit o cantitate importantă de produse din argint sau bronz provenite din lumea greco-romană sau celtică (căni, caserole, castroane, vase de tip *krater*, *simpulum*, *sautula*). În aceeași categorie se încadrează unele piese din bronz ce decorau picioarele unui pat. Din cetate sau din împrejurimi provin mai multe imitații locale după monede grecești sau

romane. Totodată, s-au descoperit și monede străine originale, cum sunt cele 35 din bronz bătute de către orașul Histria.

În cetate se ajunge din satul Costești (com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara), care se află pe drumului județean 705A, la 20 km de Orăștie. În apropierea cabanei turistice din Costești, drumul asfaltat se termină, fiind înlocuit de un drum pietruit care continuă spre Grădiștea de Munte. În același loc se află o intersecție de unde pornește un drum pietruit spre Dealul Cetățuie care trece pe lângă sediul Jandarmeriei Montane. Traseul drumului este marcat cu pătrate albe care au o cruce galbenă în mijloc. Durata urcușului este de aproximativ 10 minute cu mașina și de 30 de minute pe jos. Ultima porțiune a traseului este accesibilă doar pe jos.

Bibliografie:

- **C. Daicoviciu, Al. Ferenczi**, Așezările dacice din Munții Orăștiei, București, 1951.
- **H. Daicoviciu**, Sistemul defensiv al cetății dacice de la Costești, în Sargetia, XIV, 1979, p. 103-114.
- **H. Daicoviciu, Șt. Ferenczi, I. Glodariu**, Cetăți și așezări dacice din sud-vestul Transilvaniei, București, 1989.
- **Gabriela Gheorghiu**, Dacii de pe cursul mijlociu al Mureșului, Cluj-Napoca, 2005.
- **Gabriela Gheorghiu**, Piese de mobilier romane descoperite în cetatea dacică de la Costești-Cetățuie, în Apulum, XLIII/1, 2006, p. 151-155.
- **Gabriela Gheorghiu**, One toreus tool found within the Dacian Fortress at Costești-Cetățuie (Hunedoara County), în Ligia Ruscu, Carmen

Ciongradi (ed.), *Orbis Antiquus – Studia in Honorem Ioannis Pisonis*, Cluj-Napoca, 2004, p. 531-537.

- **I. Glodariu**, *Arhitectura dacilor – civilă și militară*, Cluj-Napoca, 1983.
- **I. Glodariu, E. Iaroslavschi, Adriana Rusu-Pescaru, F. Stănescu**, *Sarmizegetusa Regia - Capitala Daciei Preromane*, Deva, 1996.
- **Anișoara Sion**, *Cetatea dacică de la Costești – scurtă privire asupra sistemului de construcție*, în *Revista Muzeelor și Monumentelor*, 2, 1985, p. 3-12.
- **D. M. Teodorescu**, *Cetatea dacă de la Costești*, în *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice, Secția pentru Transilvania*, II, 1929, p. 265-268.

